

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В.В. ДОКУЧАЄВА**

Затверджено радою
факультету лісового господарства
(протокол № 8 від 04. 12. 2020 р.)

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

**Навчально-методичні матеріали
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня**

Спеціальність – 054 «Соціологія»

Харків – 2020

Розробник: *Н.Я. Мокрецова*, канд. філос. наук, доцент

Рецензенти: *Ю.М. Гаврилюк*, канд. філос. наук, професор кафедри філософії, історичних і соціальних дисциплін ХНАУ ім. В.В. Докучаєва

О.В. Борюшкіна, канд. соц. наук, доцент кафедри філософії, історичних і соціальних дисциплін ХНАУ ім. В.В. Докучаєва

ВСТУП

Курс релігієзнавства є навчальною дисципліною гуманітарного циклу. Вивчення курсу сприяє формуванню сучасного цивілізованого ставлення до різних форм релігійного життя в Україні та світі в контексті правового регулювання свободи совісті та віросповідання. Викладання та засвоєння знань релігієзнавства є важливим внеском у гуманітаризацію освіти. Ця дисципліна сприяє опановуванню студентами досягнень світової та вітчизняної культури, допомагає особі самовизначитись у світоглядних питаннях, формує духовні інтереси, ціннісну орієнтацію.

Однією з важливих проблем сучасного українського та світового суспільства є втрата аксіологічних орієнтирів у результаті глобальних соціокультурних зрушень. Формування життєвого світу, що мав би більш-менш чіткі орієнтири та цілі, певні засади розуміння себе у світі, що постійно змінюється стає необхідним для відповідей на виклики часу. Вхідження країни до нових умов життя, стандартів суспільної організації, потреба євроінтеграції – це постійна напруга, динамічність розвитку, постійні помилки та пошуки нових шляхів. Тому людина у світі, що глобалізується, відчуває потребу самостійно переосмислювати світоглядні орієнтири та норми поведінки.

Предметом релігієзнавства є генеза та розвиток конкретно-історичних форм релігії.

Метою вивчення дисципліни є засвоєння знань з історії та сутності релігій, характеру їх впливу на суспільні відносини.

У результаті вивчення релігієзнавства студенти повинні:

– **знати** структурні елементи релігії, типологію релігій та релігійних організацій, історичні форми вільнодумства, соціальні функції релігії та церкви в суспільному житті;

– **вміти** світоглядно визначатися відносно різноманітних релігійних конфесій; аргументувати свою позицію в питаннях релігії, проявляти толерантність щодо різних релігійних культур.

Компетентності

Інтегральна компетентність: Пізнання сутності та процесу розвитку релігії має бути орієнтоване на формування таких якостей людини, як різнобічна освіченість, висока свідомість, моральність, вміння знаходити порозуміння з представниками різноманітних культур. Значення курсу полягає передусім у тому, що він формує

науковий світогляд студентів, загальноосвітній, фаховий і культурний рівень майбутнього спеціаліста.

Загальні компетентності:

- 1. здатність навчатися, здійснювати пошук та аналізувати інформацію з різних джерел;
- 2. уміння застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях, приймати обґрунтовані рішення;
- 3. вміння використовувати у повсякденному житті основні терміни та поняття історії релігії та культури, застосовувати набуті знання для визначення лінії особисті.

Спеціальні (фахові) компетентності

- 1. вирішувати професійні завдання спираючись на гуманістичні, загальнолюдські цінності, особисті знання, ідеї, переконання;
- 2. аргументовано відстоювати свої погляди, брати участь у дискусії з метою пошуку світоглядної істини;
- 3. вміння використовувати у повсякденному житті основні терміни та поняття історії релігії та культури, застосовувати набуті знання для визначення власного розвитку особистості.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Релігієзнавство в історії культури.

Тема 1. Історія та предмет релігієзнавства.

Тема 2. Релігія як соціокультурне явище. Походження релігії та форми вірувань.

Тема 3. Світові релігії Сходу.

Тема 4. Християнство як світова релігія.

Змістовий модуль 2. Роль релігії у суспільстві.

Тема 5. Іслам як світова релігія.

Тема 6. Атеїзм, наука та секулярне суспільство.

Тема 7. Релігія у постсекулярному суспільстві.

Тема 8. Історія і сучасний стан релігії в Україні.

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Залік.

Засоби діагностики успішності навчання

Поточний та семестровий контроль.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. *Релігієзнавство в історії культури.*

Тема 1. Історія та предмет релігієзнавства

Релігієзнавство як галузь гуманітарного знання, що вивчає процес виникнення, функціонування й розвитку релігії, її будову, прояви в історії суспільства, роль у житті окремої людини, конкретних суспільств, взаємозв'язок і взаємодію з іншими царинами культури. Історія виникнення релігієзнавства. Зв'язок релігієзнавства з іншими науками. Складові релігієзнавства: філософія релігії; соціологія релігії; психологія релігії; історія релігії. Сучасний стан релігієзнавства. Основні релігієзнавчі концепції та їх загальна характеристика.

Тема 2. Релігія як соціокультурне явище

Релігія як суспільне явище. Походження релігії та форми вірувань духовної культури. Виникнення релігії та її суспільно-історичне функціонування. Релігія як сфера духовної культури, її елементи і структура. Основні типи і структура сучасних релігійних організацій. Релігія як суспільна цінність та її функції. Наукові підходи в питанні походження та сутності релігії. Типологія релігій.

Виникнення та загальна характеристика первісних форм релігії. Міф та міфологія як світоглядне підґрунтя релігії. Ранні історичні форми релігії та родоплемінні культури: фетишизм, магія, анімізм, тотемізм, землеробський культ, шаманізм, язичництво. Первісні вірування та цінності різних народів, які мають велике значення для пошуків порозуміння в сучасному світі. Дослідження шотландського релігієзнавця та етнолога Джеймса Джорджа Фрезера (1854–1941).

Тема 3. Світові релігії Сходу

Характерні ознаки національних релігій. Вічність життя і вчення про переселення душ. Метафізика жертовності в різних етнорелігіях. Релігійні уявлення Давнього Єгипту. Зороастризм (маздеїзм, вогнепоклонство). Релігійні уявлення античної Греції і Риму. Індуїзм, джайнізм, сикхізм – національні релігії індійців. Китайські національні релігії – даосизм, конфуціанство. Синтоїзм – національна релігія японців. Іудаїзм як релігія єврейського народу: священні

книги, догматика, течії. Аполлонівське та Діонісійське начала в давніх релігіях.

Тема 4. Християнство як світова релігія

Напрями християнства. Загальна характеристика християнства. Соціально-історичні причини виникнення християнства, його ідейні джерела. Еволюція християнства. Християнські догматика і культ. Морально-етична доктрина християнства. Великий церковний розкол християнства та його історичні наслідки. **Православ'я**. Історія виникнення православ'я: причини та наслідки. Особливості православного віровчення та культу. Структура православної церкви. Виникнення старообрядництва, його основні риси. Модернізм у сучасному православ'ї. **Католицизм**. Римо-католицька церква: віровчення, культ і організація. Католицьке церковне право. Соціально-політична доктрина Ватикану. II Ватиканський Собор, обновленська політика католицизму. **Протестантизм**. Передумови виникнення протестантизму. Особливості віровчення та культу. Основні напрями.

Змістовий модуль 2. Роль релігії у сучасному суспільстві.

Тема 5. Іслам як світова релігія

Соціально-історичні причини виникнення ісламу. Життя Мухаммада і поширення його вчення. Коран і Сунна як джерела віровчення. Догматика і культ ісламу. Норми шаріату. Основні течії ісламу. Сучасна ситуація в ісламі.

Тема 6. Атеїзм, наука та секулярне суспільство

Вільнодумство Стародавнього світу, Середньовіччя, епохи Відродження. Протестантизм, становлення капіталізму та наукової раціональності. Просвітницька модель, модернізація суспільства та секуляризм. Атеїстичний світогляд: французький атеїзм XVIII століття, концепція Л. Фейєрбаха, теорії марксизму-ленінізму, психоаналіз З. Фрейда, Фрідріх Ніцше як критик християнства, сучасні концепції атеїзму. Атеїзм та наука.

Тема 7. Релігія у постсекулярному суспільстві

Характеристика сучасних країн щодо їх ставлення до релігії та церкви. Поняття релігійного конфлікту. Релігійний екстремізм та етнорелігійний тероризм. Свобода совісті та віросповідань як релігієзнавчо-правова проблема. Закон про свободу совісті та

релігійні організації як засіб здійснення свободи совісті. Толерантність як здатності без агресії сприймати думки, поведінку, форми самовираження та спосіб життя іншої людини. Поняття свободи совісті як конституційно-правової категорії. Діалог між атеїстичним та релігійним світоглядами.

Тема 8. Історія і сучасний стан релігії в Україні

Історико-географічні аспекти поширення релігійних вірувань. Українське язичництво. Екологічність світогляду давніх русичів та його зображення в культурах і таїнствах. Священний героїзм і його морально-етичне значення в слов'янському язичництві.

Прийняття й поширення християнства в Україні: особливості, віхи історії. Стан і тенденції зміни релігійної мережі в роки незалежності. Відродження українського православ'я і внутрішньоправославні колізії. Католицизм на українських землях. Український протестантизм. Мусульмани в незалежній Україні. Тенденції розвитку нових релігійних течій і рухів. Регіональна карта релігій України. Проблеми релігійного життя в Україні: міжконфесійні відносини. Конфесії України в контексті міжнародних релігійних реалій. Екуменічні процеси у світі та Україні.

Рекомендована література

Основна

1. Академічне релігієзнавство: підруч. / за ред. А. М. Колодного. Київ: Світ знань, 2000. 862 с.
2. Бороzeneць Т.А., Гаврилюк Т.В. Релігієзнавство: навч. посіб. / За ред. І.Ф.Надольного. Київ, 2013. 185 с.
3. Власовський І. Нарис історії Української Православної Церкви: у 4-х т., 5 кн. Київ: Либідь, 1998. Т. 2. 346 с.
4. Грушевський М. С. З історії релігійної думки на Україні. Київ: Освіта, 1992. 192 с.
5. Давньоруське любомудріє: Тексти і контексти. Київ: Видав. Дім «Києво-могилянська академія». 2006. 398 с.
6. Історія релігії в Україні: у 10-х т. / А. Колодний (голова) та ін. – Київ: Укр. Центр духов. культури, 1996-1999. Т. 3. 560 с.
7. Релігієзнавство: навч. посібник / В.І. Лубський та ін. Київ: Видавничий центр «Академія», 2000. 400 с. (Альма-матер).
8. Релігієзнавство: підруч / В. Д. Титов та ін. Харків: Право, 2004. 272 с.

9. Релігія в сучасному світі: Матеріяли до курсу релігієзнавства / За ред. Г. Зімоня; з пол. перекл. Львів: Свічадо, 2007. 504 с.
10. Релігієзнавчий словник / за ред. А.М. Колодного. Київ: Четверта хвиля, 1996. 392 с.
11. Саух Ю.П. Філософія буддизму. Глобалізаційний вимір. Київ: МП Леся, 2009. 223 с.
12. Стрелкова А.Ю. Буддизм: філософія порожнечі. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 408 с.

Додаткова

1. Бергер П. Священная завеса. Элементы социологической теории религии / пер. с англ. Р. Сафронова. Москва: Новое литературное обозрение, 2018. 2016 с.
2. Докинз Ричард «Бог как иллюзия» / пер.с англ. Н. Смелкова. Москва: Изд-во Колибри, 2008. 512 с.
3. Казанова Х. Моделі відокремлення церкви від держави у Західній Європі. *Свобода віровизначення. Церква і держава в Україні*: матер. міжнарод. наук. конф., Київ, 1994. Київ, 1996. С. 94 – 96.
4. Казанова Х. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби. Київ: Дух і Літера, 2017.
5. Костомаров Н. Славянская мифология. Вибрані праці з фольклористики й літературознавства. Київ, 1994. 384 с.
6. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів: Видавництво Українського католицького університету. 2013. 504 с.
7. Луценко В. В. Релігійний вимір духовної інтеграції України у європейський суспільний простір. Національні цінності й національні інтереси в системі публічного управління: матеріали наук.-практ. конф. за міжнар.участю (Київ, 12 жовт. 2017 р.) / за заг. ред. В. С. Куйбіди, І. В. Розпутенка. Київ: НАДУ, 2017. Т. 1. С. 21.
8. Українка Л. Стародавня історія східних народів / [упоряд., підгот. текстів та іл., комент., прим. О. Огнева, Н. Стащенко]. Репр. вид. Луцьк: Волин. обл. друк., 2008. 252 с.
9. Франко І. Сотворення світу. Київ: ФОП Стебеляк, 2014. 96 с.
10. Фрезер Дж. Золотая ветвь. Исследование магии и религии. Москва: Политиздат, 1980. 832 с.

11. Элиаде М. Йога: бессмертие и свобода. Санкт-Петербург: Лань, 1999. 448 с.
12. Элиаде М. Шаманизм: Архаическая техника экстаза. Київ: София, 2000. 480 с.
13. Яроцький П.Л. Релігієзнавство (Сучасні релігійні процеси у світі й Україні) : підручник. Київ : Кондор, 2013. 439 с.
14. Шевченко В.М. Словник-довідник з релігієзнавства. – Київ: Наукова думка, 2004. 560 с.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/main/a>
2. Наукова періодика України; Нац. бібл. України ім. В. І. Вернадського. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Закон України. Про свободу совісті та релігійні організації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
4. Релігія і церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження-2018 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_Religiya.pdf

ПЛАНІ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Предмет і функції релігієзнавства	2 год.
2	Релігія як соціальне явище Ранні форми релігії	2 год.
3	Релігії Стародавнього Сходу	2 год.
4	Християнство як світова релігія	2 год.
5	Іслам як світова релігія	2 год.
6	Атеїзм і релігія у постсекулярному суспільстві	2 год.
7	Історія і сучасний стан релігії в Україні	2 год.
	Усього годин:	14 год.

Тема 1. Релігієзнавство в історії культури та вільнодумства

1. Історія, етапи становлення та предмет релігієзнавства.
2. Атеїзм та секулярне суспільство.
3. Постсекулярне суспільство та роль релігії у сучасній культурі.

Завдання для самостійної роботи

(для самоконтролю, виступів та участі в дискусіях на семінарському занятті)

1. Що вивчає релігієзнавство, які головні напрямки існують в ньому?
2. Релігія як феномен суспільної свідомості.
3. Схожість та відмінність між релігією та філософією.
4. Що відрізняє релігієзнавство від теології?
5. Схарактеризуйте співвідношення релігієзнавства та атеїзму.
6. Поняття секуляризму та постсекулярного суспільства.

Рекомендована література

1. Арефьев А.Л. История и теория религии в западной социологии : учебное пособие для вузов / А. Л. Арефьев, А.М. Баженов ; под ред. Г. В. Осипова. – Москва : Издательство Юрайт, 2020. – 290 с. URL:<https://urait.ru/bcode/448345>.
2. Бергер П. Священная завеса. Элементы социологической теории религии / Пер. Р. О. Сафронов. Москва: НЛО, 2018. – 216 с.

3. Казанова Хосе. По той бік секуляризації. Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби. Київ: Дух і Літера, 2017
4. Казанова Хосе. Релігія в сучасному світі: плюралізм, секуляризація, глобалізація / переклад з англ. Романа Скакуна. Львів: Видавництво Українського католицького університету 2019, 348 с.
5. Мокрецова Н. Я. Релігієзнавство та соціологічні дослідження релігії в контексті гуманітаризації аграрної освіти / Аграрна освіта і наука: соціально-філософське осмислення: монографія. Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва. – Харків: ФОП Бровін О.В., 2020. – С. 218-246.

Тема 2. Релігія як соціокультурне явище

1. Релігія як суспільне явище, її сутність та функції.
2. Структура релігії.
3. Еволюція і типи релігії.

Завдання для самостійної роботи (для самоконтролю, виступів та участі в дискусіях на семінарському занятті)

1. Розкрийте проблему визначення релігії.
2. Покажіть людиномірність релігії.
3. Розкрийте структуру релігії та взаємодію її основних елементів.
4. Дайте характеристику функціональній природі релігії.
5. Назвіть основні теорії походження релігії.
6. Розкрийте суспільно-історичну природу релігії.
7. В чому полягають особливості родоплемінних вірувань?
8. Назвіть чинники, які зумовили появу анімістичних уявлень.
9. Езотеризм та його псевдорелігійні практики
10. Психологічні особливості розвитку релігійності в нетрадиційних релігійних системах.

Рекомендована література

1. Гіденс Е. Релігія. / Соціологія. Пер. з англ. Київ : Основи, 1999. – С. 505-543.

2. Кислюк К. В., Кучер О. М. Релігієзнавство : Навч. посібник. Київ, 2004.
3. Фрезер Д.Д. Золотая ветвь / Пер с англ. Москва, 1986.
4. Цветков О. П. Культура і релігія: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2001.
5. Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавства / За ред. Г.Зімоня; з пол. перекл. Г.Теодорович. Львів: Свічадо, 2007. 504 с

Тема 3. Світові релігії Сходу

1. Національні релігії та їх значення в історії культури.
2. Національні та світові релігії.
3. Будизм як світова релігія.

Завдання для самостійної роботи (для самоконтролю, виступів та участі в дискусіях на семінарському занятті)

1. Охарактеризуйте умови та причини формування етнічних релігій.
2. Особливості іудаїзму як етнічної релігії.
3. Дайте загальну характеристику індуїзму, конфуціанству, зороастризму, синтоїзму.
4. Дайте загальну характеристику давньоєгипетській, давньоримській
5. Назвіть характерні риси світових релігій.
6. Назвіть основні етапи життя Будди згідно тибетської традиції.
7. Назвіть чотири благородні істини буддизму та восьмирічний шлях.
8. Дайте загальну характеристику Тіпітаки.
9. Розкрийте відмінності основних течій буддизму.
10. Дзен-буддизм, ламаїзм, далай-лама у сучасному світі.

Рекомендована література

1. Гаврилюк Ю.М. Філософія культури в геокультурному вимірі України: навч. посібник. Харків: ХНАУ, 2018. 346 с.

2. Знойко О.П. Київські землі та події стародавні. – К., 1989
3. Іларіон Митрополит. Дохристиянські вірування українського народу: історично-релігійна монографія. – Київ: Обереги, 1992.
4. Лосев А.Ф. Философия. Мифология. Культура. Москва: Политиздат, 1991. 525 с.

Тема 4. Християнство як світова релігія

1. Ідейні джерела та історичні умови виникнення християнства.
2. Великі церковні розколи християнства та їх історичні наслідки.
3. Основні напрями християнства.

Завдання для самостійної роботи (для самоконтролю, виступів та участі в дискусіях на семінарському занятті)

1. Покажіть в чому полягає унікальність постаті Ісуса Христа.
2. Назвіть Символ віри християнства.
3. Назвіть спільні та відмінні риси Декалогу та Нагірної проповіді Ісуса Христа.
4. Назвіть священні таїнства в християнстві.
5. Вселенські собори в історії християнства.
6. Назвіть основні відмінності православ'я і католицизму.
7. Що таке протестантизм і як він виникає?
8. Що таке Реформація? Її основні наслідки.
9. Екуменізм у християнському світі.

Рекомендована література

1. Біблія. Книги Священного Писання Старого і Нового Завіту: в українському перекладі з паралельними місцями / Переклад Патріарха Філарета (Денисенка). Київ: Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. 1416 с.
2. Бороzeneць Т.А., Гаврилук Т.В. Релігієзнавство: навч. посіб. / За ред. І.Ф.Надольного. Київ, 2013. 185 с.
3. Докаш В.І, Лешан В.Ю. Загальне релігієзнавство: Навч. посібник. Чернівці, 2012.

4. Бачинин В. А. Христианская мысль: социология, политическая теология, культурология. Том II. СПб.: Издательство «Новое и старое», 2004. 175 с.

Тема 5. Іслам як світова релігія

1. Соціально-історичні причини виникнення ісламу
2. Догматика і культ ісламу. Норми шаріату.
3. Сучасна ситуація в ісламі.

Завдання для самостійної роботи

(для виступів та участі в дискусіях на семінарському занятті)

1. Мухамад – постать в історії.
2. Назвіть та охарактеризуйте «стовпи віри ісламу».
3. Охарактеризуйте основні течії ісламу.
4. Особливості поширення ісламу в Україні.
5. Фундаменталізм й модернізм в ісламі.
6. Іслам і політика.
7. Світові релігії в історії цивілізації : їх місце і роль. Проблема духовного лідерства в ісламі.
8. . Особливості сунізму.
9. . Мусульманський шаріат.

Рекомендована література

1. Борозенець Т.А., Гаврилюк Т.В. Релігієзнавство: навч. посіб. / За ред. І.Ф. Надольного. Київ, 2013. 185 с.
2. Докаш В.І, Лешан В.Ю. Загальне релігієзнавство: Навч. посібник. Чернівці, 2012.
3. Коран. Переклад смислів українською мовою / пер. з араб. Якубович М. Nat Silt, Стамбул, 2018.
4. Сурдель Д. Ислам. Москва, 2004.
5. Хрестоматия по исламу. Москва, 1994.
6. Яремчук А.В. Історія релігії. Чернівці: Рута, 2011.
7. Яртьє А.В. Релігієзнавство: Навч. посіб. Київ: Знання, 2010.

Тема 6. Атеїзм і релігія у постсекулярному суспільстві

1. Секуляризація та теорії атеїзму.
2. Модернізація класичної науки в сучасності.
3. Проблеми толерантності та діалогу науки і релігії.

Завдання для самостійної роботи (для виступів та участі в дискусіях на семінарському занятті)

1. Гуманістична спрямованість релігієзнавства.
2. Богословське і наукове пояснення релігії.
3. Релігія і наука у постсекулярному суспільстві.
4. Атеїзм і проблема духовності.
5. Діалог релігійного і світського знання.
6. Соціальні виміри релігії.
7. Психологія, духовність, релігія.
8. Проблема сенсу життя.

Рекомендована література

1. Глейзер М. Острів знань. Пределы досягаемости большой науки. /пер. с англ. М. Клиницкая. Санкт-Петербург : Питер, 2017. 416 с.
2. Докинз Ричард «Бог как иллюзия». / пер.с англ. Н. Смелкова. Москва: Изд-во Колибри, 2008. 512 с.
3. Єленський В. Велике повернення: релігія у глобальній політиці та міжнародних відносинах кінця ХХ – початку ХХІ століття. Львів : Видавництво Українського католицького університету. 2013. 504 с.
4. Ницше Ф. Веселая наука. Сочинения в 2 т. Т.1. Москва : Мысль, 1990. С. 491–719.
5. Хабермас Ю., Ратцингер Й. (Бенедикт XVI). Диалектика секуляризации. О разуме и религии. Москва : Библийско-богословский институт св. апостола Андрея, 2006. 112 с.
6. Ягіяєв Ілля Хто такі сучасні атеїсти? *Лабораторія релігієзнавства*. URL: <http://rellab.org.ua/hto-taki-suchasni-ateisty/>

Тема 7. Історія і сучасний стан релігії в Україні

1. Дохристиянські вірування українського народу.
2. Хрещення України-Русі.
3. Поліконфесійний склад населення України.

Завдання для самостійної роботи (для виступів та участі в дискусіях на семінарському занятті)

1. Вичленіть і схарактеризуйте пантеон давньоруських богів.
2. Що послужило причиною і мотивом прийняття князем Володимиром християнства?
3. Опишіть шляхи поширення християнства в Україні.
4. Схарактеризуйте міжконфесійні відносини в сучасній Україні.
5. Які гарантії свободи совісті дає Конституція України?
6. Які закони України постають правовим гарантом свободи совісті її громадян?
7. Назвіть міжнародні правові засади релігійного життя.

Рекомендована література

1. Велесова книга: [ритм. пер. укр. мовою, дослідження та рецензії Б. Яценка;]. – Київ: «Велес». 2004. 256 с.
2. Докаш В. Релігійний простір українського соціуму в його соціологічних вимірах. *Релігія та соціум*. 2017. №1 (25). С. 25–32.
3. Гаврилюк Ю.М. Філософія культури в геокультурному вимірі України: навч. посібник. Харків: ХНАУ, 2018. 346 с.
4. Знойко О.П. Київські землі та події стародавні. Київ: Молодь, 1989. 304 с.
5. Митрополит Іларіон (І. Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу: історично-релігійна монографія. Київ: Обереги. 1992. 424 с.
6. Паращевін М. Релігія в Україні: траєкторія інституційних змін. Київ: Ін-т соціології НАН України, 2017. 362 с.
7. Яроцький П.Л. Релігієзнавство (Сучасні релігійні процеси у світі й Україні). Київ: Кондор, 2013. 452 с.

СЛОВНИК РЕЛІГІЄЗНАВЧИХ ТА РЕЛІГІЙНИХ ТЕРМІНІВ

Абсолют (від лат. *absolutus* – безумовний, необмежений) – у філософії і релігії безумовний початок буття, вільний від будь-яких умов (Бог, абсолютна особистість).

Автокефалія – незалежність, самоврядування православних церков.

Аксіологія (від грец. axia – цінність і logos – вчення) – філософське вчення про цінності, теорія цінностей.

Алілуя – хвалебний приспів у християнському богослужінні, звернутий до всіх іпостасей трійці. Запозичений у давніх євреїв.

Аллах – ім'я Бога в мусульманській релігії.

Альтруїзм (від лат. alter – другий) – безкорислива турбота про благо інших людей, протилежність егоїзму.

Ангел – небесний служитель Бога, надприродна істота, посередник між Богом і людьми.

Анімізм (від лат. anima – душа) – у примітивних народів віра в духовність всієї природи, в те, що у людей, тварин, рослин, предметів є душа .

Антихрист – у християнському віровченні супротивник Христа, посланець Сатани, який вестиме боротьбу з християнською церквою і буде переможений Христом.

Апокрифи – твори іудейської та ранньохристиянської літератури, сюжетно пов'язані з творами канонічної літератури.

Апологети (від грец . Apologia – захист) – захисники принципів християнства , ранньохристиянські письменники і філософи .

Аргументація – приведення доказів для доведення тези чи спростування антитези.

Архе (з давньогрецької – початок; перший, вихідний, головний пункт; засада) – у давньогрецькій філософії – універсальний початок усього сущого.

Аскетизм (від грец. asketes – сподвижник) – принцип обмеження або придушення чуттєвих бажань, крайнє утримання від життєвих благ.

Атараксія – душевний стан, до якого повинен спрямовувати своє самовдосконалення прихильник мудрості.

Атеїзм (від грец. atheos – безбожний) – заперечення Бога, невіра в Бога.

Богослужіння – здійснення певних релігійних обрядів.

Братські школи – центри освіти та духовного життя в Україні, що виникали, починаючи від XVI ст. з метою збереження православних засад життя та протидії католицькій експансії.

Брахма – вищий Бог у пантеоні індуїзму.

Будда – в буддизмі назва віровчителів, які вказують людям «істинний шлях спасіння».

Веди – найдавніша пам'ятка індійської релігійної літератури (II-I ст. до н.е.)

Воля – не пояснюване, ірраціональне прагнення до самоздійснення, просте поривання до буття

Гедонізм (від грец. hedone – задоволення) – напрям в етиці, що розглядає чуттєву насолоду, задоволення як мету життя і доказ моральності.

Глосолалія – (від грецьк. glossa – незрозуміле слово і alien – говорити) – говоріння іншими мовами з Богом, що відбувається на зібраннях вірян при сходженні Святого Духа.

Глузд – міра ефективності реалізації мети діяльності чи сенсу життя.

Геоцентризм (від грец. ge – Земля і лат. Centrum – центр) – світогляд, згідно з яким Земля знаходиться в центрі світу.

Герменевтика (від грец. hermeneutikos – роз'яснюють, тлумачать) – мистецтво, традиція і способи тлумачення текстів, вчення про принципи їх інтерпретації.

Гілозоїзм (від грец. hile – матерія і zoe – життя) – філософське вчення про те, що вся матерія «має душу».

Гуманізм (від лат. humanus – людський) 1) ставлення до людини як найвищої цінності; 2) людяність у ставленні до людей.

Гуру – (від санскр. – guru) – духовний наставник, вчитель.

Деїзм (від лат. deus – бог) – філософський погляд, згідно з яким бог є джерелом початкової енергії світу (першопоштовхом), але згодом вже не втручається в перебіг земних подій

Догмат (від грец. dogma – думка) – положення церковного віровчення, яке оголошується абсолютною істиною, що не підлягає критиці.

Догматизм – позиція у пізнанні та діяльності, яка намагається надавати значення виключно усталеним, виправданим авторитетом чи минулим досвідом елементам знання і пізнання.

Дух – за релігійними і міфологічними уявленнями – безплотна, надприродна сутність, нематеріальне начало, розумне і самодостатнє.

Душа – у найдавніших віруваннях – таємнича «чуттєво-надчуттєва» істота, що уявлялася носієм життя та деяких важливих станів людського тіла. Душа належить трансцендентному, дається людині Богом.

Духовенство – служителі культу, які вважаються посередниками між Богом і людьми і здійснюють культові дії – таїнства, а також виконують роль проповідників віровчення даної релігії.

Евдемонізм (від грец. eudemonia – блаженство) – напрям в етиці, що розглядає щастя як мотив і мету всіх прагнень .

Європоцентризм – усвідомлення, визнання, надання переваги європейським цінностям.

Євхаристія (від грец. εὐχαριστία – подяка), або **Святé Прича́стя** – Тіло і Кров Ісуса Христа під видами дарів хліба і вина; також– прийняття (причащення) цих дарів.

Еклектика (від грец. eklektikos – той що вибирає) – механічне поєднання різнорідних, часто протилежних методів, поглядів, теорій, принципів.

Екуменічний рух (від грецьк. oikumene – заселена земля, світ) – об'єднавчий рух християнських церков, започаткований протестантизмом на Единбурзькій Всесвітній місіонерській конференції 1910 р

Естетизм – особливість української філософії та духовності взагалі, що проявляє себе у цінуванні краси в усіх її виявленнях.

Есхатологія – сукупність релігійних уявлень про кінець світу, про кінцеву долю людства.

Єзуїти – члени чернечого католицького ордену «Товариства Ісуса», створеного в 1534 році для боротьби з народними рухами, для зміцнення авторитету католицької церкви.

Єпархія – церковний адміністративний округ.

Єпископ – вищий ступінь в християнських церквах, які визнають єпископат.

Заповіді – релігійно-моральні настанови в іудейській релігії, які власноручно написав Бог Ягве на кам'яних плитах і вручив Мойсею на горі Сінай.

Зооморфізм (від грец. zoon – тварина і morphe – форма) – уявлення богів в образі тварин.

Зороастризм – релігія стародавніх народів Ірану, Середньої Азії, Азербайджану, засновником якої вважається міфічний пророк Заратустра.

Імам – духовна особа в ісламі.

Індульгенція – папська грамота, яка давала віруючим відпущення гріхів, тобто звільнення від покарання за скоєний гріх.

Інтелект (від лат. *intellectum* – розум, пізнання) – розум, здатність мислити, раціонально пізнавати.

Ірраціоналізм (від лат. *irrationalis* – нерозумне) – вчення, що виходить з того, що пізнання світу недоступно розуму. Джерелами пізнання ірраціоналізм вважає інстинкт, інтуїцію, почуття, любов і так далі.

Ірраціональне – таке, що не підлягає розумінню, раціональному поясненню та тлумаченню.

Канонізація – прилучення церквою особи до лику святих і введення культу «нового святого».

Карма (від санскрит. *Karma* – діяння) – закон відплати, загальна сума здійснених вчинків та їх наслідків для подальшого існування

Катехізис – керівництво для елементарного навчання християнської віри, викладається переважно у формі запитань та відповідей.

Клерикали – фанатичні у вірі і найбільш консервативні у практичному житті церковники та богослови.

Конгрегації – органи управління Ватикану як центру Всесвітньої католицької церкви.

Конклав – зібрання кардиналів для виборів нового Папи Римського, а також назва зали Сікстинської капели у Ватикані, де відбуваються ці зібрання.

Конкордат – договір між Папою Римським та урядом тієї чи іншої країни, згідно з яким визначаються положення та привілеї католицької церкви в даній країні.

Конфесія (від лат. *confessio*) – віросповідання.

Креаціонізм – позиція, згідно якої причиною появи вищих якостей дійсності, світових порядку, гармонії, краси може бути тільки дія творіння, що її продукує вищий розум, дух або Бог; з позиції креаціонізму складні, вищі якості не можуть виникати із простих шляхом стихійних процесів.

Культура (лат. *cultura*) – сфера ціннісного, суб'єктивно-належного буття людини; сфера духовності, загальнолюдських цінностей, що визначають сенс життя.

Лавра – (від грецьк. *laura* – досл. – прохід) – назва великих і найбільш впливових православних чоловічих монастирів, підпорядкованих у своїй діяльності вищій церковній владі.

Лама (від тибет. – вищий, небесний) – вищі ієрархи ламаїстської церкви в Тибеті, вважаються втіленням будд і бодхисати, безгрішним

і непогрішимим, з надприродними властивостями і здатністю спілкуватися з неземним світом.

Легат – (від лат. *legatus* – посланець, посланник) – духовна особа, яка виконує в будь-якій країні особливе, постійне чи тимчасове доручення Папи.

Літургія (від грецьк. *litos* – загальний, *ergov* – справа) – обідня, найголовніше християнське богослужіння у християн

Лібералізм (від лат. *liberalis* – вільне володіння) – ідеологія, яка проголошує громадянські, політичні, економічні свободи, свободу особистості як базові цінності суспільства.

Мантра (від санскр. «манас» – розум або зумовлена свідомість і «трайяті» – вивільнювати) – «розум або свідомість, що очищуються». Тобто, мантрами називаються звуки або слова, які можуть впливати на стан тіла, енергію та свідомість, наприклад, вірші з ведичних текстів чи ін

Масонство – космополітичний релігійно-етичний рух, учасники якого визнають «Великого будівничого світу» як творця всього устрою природи і називають себе будівничими його храму

Матеріалізм (від лат. *materialis* – речовинний) – напрям у філософії, яке вважає первинними матерію, природу, буття, фізичне, об'єктивне, а дух, свідомість, мислення, психічне, суб'єктивне – вторинним, властивістю матерії.

Медитація (від лат. *meditation* від *mediator* – міркую, обмірковую) – розумова дія, спрямоване на приведення психіки людини в стан поглибленої зосередженості.

Медіум – посередник між людьми і світом духів, який нібито має можливість викликати душі померлих.

Мекка – головне священне місто мусульман, де починав своє проповідництво Мухаммед, тут він оголосив старе святилище Каабу головною святиною ісламу й заповів туди хаджж.

Меркурій – у давньоримській релігії – бог торгівлі.

Мечеть – ісламський храм.

Міфологія (від греч. *mythos* – переказ, сказання) – сукупність міфів.

Монотеїзм (від грец. *monos* – один і *theos* – бог) – єдинобожжя; релігія, яка визнає єдиного Бога.

Мулла – служитель культу в ісламі.

Намаз – п'ятиразова щоденна молитва у мусульман, звернена до Бога.

Наратив (лат. *narrare* – розповідати, оповідати) – всі узагальнюючі пояснювальні системи (релігія, мистецтво, писана історія, наука), що стали організуючими засадами культури Нового часу (Модерну) і засобами легітимізації (узаконення) знання, надання йому вигляду логічної завершеності й безумовної прийнятності.

Наука (грец. *episteme*, лат. *scientia*) – суспільний інститут, що забезпечує продукування інформації про об'єктивно можливий світ у формі динамічної системи знань.

Неотомізм (від грец. *neos* – новий + томізм) – філософська школа в католицизмі, сучасний етап розвитку томізму – філософія Форми Аквінського .

Нігілізм (від лат. *nihil* – ніщо) – заперечення загальноприйнятих норм, цінностей, ідеалів, культури.

Нірвана (з санскриту *nirvana* – згасання) – в буддизмі – стан відсутності бажань, відчуженості, що досягається за життя завдяки відмові від земних прагнень.

Окультизм – (лат. *occultus* – прихований, таємний) – містичне вчення про безособові надприродні сили, які можуть персоніфікуватися під впливом ритуальних дій і можуть бути підпорядковані досконалій людині.

Оракул – місце божественних пророцтв; пророк, жрець.

Ортодоксальні дияволопоклонники – це сатаністи, які служать Дияволу як втіленню зла. Ці служителі темних сил вважають, що вони борються із силами добра, яких очолює християнський Бог. втіленню зла. Ці служителі темних сил вважають, що вони борються із силами

Ортодоксальний (від грец. *ortodoxos* – правовірний) – неухильно, послідовно дотримується будь-якого вчення, світогляду.

Пантеїзм (від грец. *pan* – все і *theos* – Бог) – вчення про те, що все є Бог; вчення обожнювали Всесвіт, природу.

Патріарх (від грецьк. *patriarhes* – праотець, родоначальник) – духовний сан верховних ієрархів у ряді християнських церков; глава автокефальної церкви у православ'ї.

Патристика (від грец. *pater* – батько) – традиційно – одна з богословських дисциплін, що має своїм предметом вивчення творіння святих отців церкви і систематичний виклад вчення, що міститься в них.

Подвійна істина – термін, що позначає вчення про поділ філософських і богословських істин, згідно з яким істинне в філософії може бути помилковим в теології і навпаки.

Політеїзм (від грец. *poli* – багато і *theos* – Бог) – багатобожжя; релігія, заснована на вірі в багатьох богів .

Постмодернізм (лат. *post* – після і *moderne* — сучасній) – концепція постмодерну як ситуації нестабільності станів, радикальної плюральності (множинності).

Провіденціалізм (від лат. *providentia* – провидіння) – тлумачення історичного процесу як здійснення задуму Бога.

Просвітництво – європейська течія в галузі культурного і духовного життя XVI–XVIII ст., що ставила собі за мету сформулювати погляди, котрі виходили передусім з вимог людського розуму.

Притча – повчально-моралістична оповідь, що містить певну проблему та натяк на її вирішення.

Рабин – (від давньоєвр. «раббі» – мій учитель) – священнослужитель в юдаїзмі.

Рама – (санскр. – прекрасний, як місяць) – в індійській міфології сьома аватара Вішну, в якій він звільняє людей і богів від тиранії царя ракшасів (демонів) Равани; головний герой старого індійського епосу «Рамаяна».

Реформація – (від лат. *reformatio* – перетворення, виправлення) – національно-визвольний та суспільно-політичний рух в Європі XVI–XVII ст., який знаменував перехід від Середньовіччя до Нового часу. Відбувався під релігійними гаслами, був спрямований на реформу Католицької церкви. Завдяки реформації виникає протестантизм.

Рош-Гашана – свято нового року в юдаїзмі, яке відзначається восени (єврейське літочислення ведеться від створення світу, що за традицією сталося 3760 р до н.е.).

Сансара (від санскр. – повторення народжень і смертей) – в індуїзмі і буддизмі уявлення про єдиний ланцюг переходів душі з однієї оболонки в іншу.

Сатанізм – релігійний напрям, який передбачає поклоніння якійсь демонічній істоті. Це може бути Сатана, Люцифер, Вельзевул, Асмодей, Сет та ін. У 1966 р. написана «Сатанинська біблія». Чисельність сатаністів визначити важко, але за деякими даними тільки у США їх є 3 млн. На території України – до 2 тис. осіб

Сварог – у давніх слов'ян – бог вогню.

Синод (від грецьк. *sinodos* – зібрання) – дорадчі органи при православних патріархах, Папі Римському, главах інших церков.

Спіритизм (лат. *Spiritus* – душа, дух) – загально – віра у посмертне існування душ і можливість контакту за допомогою медіумів.

Сотеріоло́гія (від. грец. *σωτηρία* – порятунок» + *Λόγος* – вчення, слово) – богословське вчення про спокуту та спасіння людини, є частиною догматичного богослов'я.

Сталкери – у магії – люди, здатні знаходити та використовувати проходи (ворота, портали, дірки та ін.) в інші виміри та ходити по т. зв. аномальних зонах нашого світу, якими користуються в основному з корисливою метою

Тантризм – напрям у буддизмі та індуїзмі, який, використовуючи методи йоги, розробив специфічну систему езотеричної практики. **Теософія** (від грецьк. *theos* – бог та *Sophia* – мудрість) – Божественна мудрість, – езотеричний релігійно-філософський культ.

Трансцендентний – (лат. *transendere* – переступати) – поняття філософії Канта, застосоване ним для позначення всього того, що лежить за межами людського буття, свідомості, пізнання і перевершує їх.

Умма – (араб. – народ, нація) – мусульманська громада, спільнота всіх мусульман.

Уособлені – в магії ті, хто вважає себе реінкарнованою особою з минулого і користується атрибутивними можливостями та прийомами цієї особи.

Факір – (араб. – бідняк) – 1) мусульманські мандрівні монахи, дервіші; 2) індуїстські монахи-аскети; 3) ясновидці, фокусники, дресирувальники, знахарі.

Фарисеї – суспільно-релігійна течія в Іудеї (II ст. до н. е. – II ст. н. е.), проповідували вчення про потойбічне життя, в прийдешнє воздаяння, вірили в існування ангелів і духів, відзначалися показовим благочестям. Ісус Христос викривав їх гордість, лицемірство.

Халіф (араб. – спадкоємець, намісник) – духовний і світський глава теократичної мусульманської держави (халіфату).

Харизма (від грецьк. *charisma* – дар) – милість, благодать, Божий дар.

Хасидизм (від давньоєвр. хасид – благочестивий) – релігійно-містичний рух, який наголошував, що справжній праведник не той, хто хизується своєю вченістю, а той, хто піклується про ближнього.

Цадик (від давньоєвр. – святий, праведний) – глава громади в хасидизмі. Згідно з уявленням хасидів цадик безпосередньо спілкується з Богом і допомагає досягнути його велич простим хасидам.

Церква Саєнтології – наукологічний культ, заснований у 1953 р. у США Лафаеттом Рональдом Хаббардом (1912–1986 рр.), письменником-фантастом. Він написав у 1950 р. книгу «Діанетика», яку трактував як сучасну науку про душевне здоров'я.

Церква Христа – нехристиянська консервативна протестантська євангелістська фундаменталістська течія. Під час богослужінь виконують ті дії, яких дотримувались перші християни. Кожна громада діє на основі самоврядування, автономно, на принципах теорії наставництва.

Шабаш – це зібрання чаклунів і відьом у певні дні: чаклунські свята, на честь нового та повного місяця. Сатаністи всього світу використовують для шабашів 34 дні: 8 свят, 13 повних та 13 нових місяців

Шакті (від санскр. – сила, енергія) – в індуїзмі – жіноча, творча, енергетична першооснова, сила.

Шива – один з основних індуїстських богів, природа якого суперечлива. Він одночасно вважається і милостивим творцем життя, і страшним богом знищення.

Юпітер – у давньоримській релігії – верховний бог.

Янус – у давньоримській релігії – бог входів і виходів.

Ярило – у давніх слов'ян – бог плодючості.

ТЕМАТИКА НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИХ ЗАВДАНЬ (РЕФЕРАТІВ)

1. Релігієзнавство як наука про релігію.
2. Етапи історичного розвитку релігієзнавства.
3. Структурні складові релігієзнавства.
4. Роль знань про релігію у сучасному суспільстві
5. Релігія як соціальне явище.
6. Значення релігійної віри для людства.
7. Релігія як сфера духовної культури.
8. Роль релігійних організацій в житті сучасного суспільства.

9. С. Фромм про гуманістичну та авторитарну тенденції релігії (за роботою В. Фромма "Психоаналіз і релігія").
10. Психологічні концепції релігії Джемса, З.Фрейда, Д.Юнга.
11. Табу в релігії первісних людей.
12. Магія. Її суть та основні види.
13. Роль шаманізму в первісному суспільстві.
14. Прояви елементів первісних вірувань в сучасних релігіях.
15. Боги Давнього Єгипту.
16. Храмове будівництво Давньої Месопотамії.
17. Особливості розвитку індуїзму в сучасній Індії.
18. Вплив національних релігій Китаю на розвиток європейської культури та науки.
19. Іудаїзм в Україні.
20. Основні релігійні свята та обряди в буддизмі.
21. Особливості буддійської культової архітектури та мистецтва.
22. Буддизм і сьогодення
23. Християнський Символ віри.
24. Проблема екуменізму у християнстві.
25. Біблія і світова культура.
26. Історія та фантастика у Біблії.
27. Вплив віровчення іудаїзму та християнства на становлення віровчення ісламу.
28. Храм Кааба – головна святиня мусульман.
29. Вплив ісламу на формування мусульманської культури.
30. Іслам в сучасному світі.
31. Божественний пантеон давніх слов'ян.
32. Запровадження християнства на Русі. Княжий період християнства.
33. Виникнення та обставини історичного розвитку греко-католицької церкви в Україні.
34. Міжконфесійні проблеми України та шляхи їх вирішення.
35. Свобода совісті та її практична реалізація в Україні.

Рекомендації щодо написання рефератів з курсу

Реферат є самостійною письмовою роботою студентів, робота над яким передбачає поглиблене вивчення обраної теми, опрацювання відповідної методичної та наукової літератури,

оволодіння навичками логічного аналізу та узагальнення опрацьованого матеріалу.

Реферат з дисципліни “Релігієзнавство” є самостійною роботою, яка має продемонструвати здатність студента на належному рівні оволодіти питаннями та творчо систематизувати опрацьований матеріал з використанням провідних наукових ідей.

Підготовка реферату має ряд характерних особливостей.

По-перше, тема реферату обирається студентом, зазвичай, самостійно із наведених в даних методичних рекомендаціях.

По-друге, проблематика, яка висвітлюється у рефераті повинна носити досить локальний характер і висвітлювати лише певні аспекти обраної фундаментальної теми.

По-третє, обсяг реферату не повинен перевищувати 10-12 сторінок друкованого тексту.

Реферат має складатися з таких структурних частин: титульний аркуш із зазначенням теми роботи; план реферату; вступ; основна частина (викладення змісту реферату); заключна частина (висновки); список використаних джерел.

План включає всі перераховані вище структурні елементи реферату із зазначенням сторінок, на яких вони знаходяться. Основний зміст реферату поділяється на параграфи чи розділи.

Вступ – найбільш вагомий змістовний елемент реферату. У ньому мають обов’язково бути відображені наступні моменти: обґрунтування причин вибору даної теми, оцінка її з точки зору актуальності та важливості, а також сформульовані мета та завдання дослідження.

Зміст реферату повинен представляти собою самостійно виконане дослідження із обов’язковим залученням думок та позицій провідних вчених та богословів, аналізом та узагальненням їхніх позицій із обраної проблематики. Посилання на використані джерела та прямі цитати мають бути оформленими у встановленому порядку. Висвітлення теми має бути логічним, послідовним і всебічним.

У **висновку** мають бути підведені певні підсумки виконаної роботи, зроблено коротке резюме того, що викладено у змісті реферату. Автор реферату має особливо наголосити на тих положеннях роботи, до яких він дійшов самостійно під час її написання.

Список використаних джерел повинен в обов’язковому порядку включати цитовані та опрацьовані роботи, а також ті

фундаментальні підручники чи монографії, які безпосередньо чи опосередковано вплинули на хід роботи.

Титульний аркуш оформлюється за встановленим зразком і повинен містити назву організації, де виконано роботу, назву кафедри та наукової дисципліни, тему реферату, прізвище, ім'я та по-батькові студента місце та рік написання.

ЗАЛІКОВІ ПИТАННЯ

1. Релігієзнавство як наука. Об'єкт і предмет релігієзнавства.
2. Структура і основні риси сучасного релігієзнавства.
3. Принципи релігієзнавства як науки і навчальної дисципліни.
4. Релігієзнавство і теологія.
5. Релігія і атеїзм.
6. Філософія релігії як галузь академічного релігієзнавства.
7. Психологія релігії як галузь академічного релігієзнавства.
8. Соціологія релігії як галузь академічного релігієзнавства
9. Сутність і визначення релігії. Функції релігії.
10. Теорії походження релігії.
11. Ранні форми вірувань.
12. Характерні типи і риси національно-державних релігій.
13. Передумови виникнення і основні риси віровчення буддизму.
14. Віровчення і культ буддизму. Буддійський пантеон.
15. Священні книги буддистів.
16. Основні течії буддизму.
17. Буддизм в Україні
18. Історичні умови виникнення ісламу.
19. Віровчення і культ ісламу. Коран – священна книга мусульман.
20. Поширення і основні течії ісламу.
21. Витоки і етапи формування християнства.
22. Джерела християнського віровчення.
23. Перетворення християнства у панівну релігію і поширення його в світі.
24. Символи християнської віри – становлення, особливості.
25. Причини поділу християнства на Західну і Східну церкви.
26. Основні відмінності православ'я і католицизму.

27. Особливості ранніх течій протестантизму (лютеранство, кальвінізм, англіканство).
28. Протестантизм і епоха Просвітництва.
29. Дохристиянські вірування в Україні.
30. Передумови хрещення Русі-України.
31. Розвиток православ'я на українських землях.
32. Поява греко-католицької церкви та її подальша історія.
33. Сучасна конфесійна структура і географія релігій в Україні.
34. Проблеми взаємовідносин традиційних і нетрадиційних вірувань.
35. Причини появи і поширення неорелігій.
36. Основні групи неорелігій. Охарактеризуйте одну з цих груп.
37. Географія релігій у світі та тенденції їх поширення.
38. Кризові явища у сучасному релігійному житті.
39. Секуляризм і поширення атеїзму у суспільстві.
40. Толерантність у сучасному суспільстві.
41. Релігія і наука.
42. Свобода совісті як загальнолюдська цінність.
43. Українські і міжнародні правові документи, що регулюють питання свободи совісті.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ БАКАЛАВРАНТІВ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНИХ ЗАЛКОВИХ ЗАВДАНЬ

Під час перевірки контрольної роботи виставляються диференційовані оцінки за кожне запитання. Загальна оцінка за роботу складається як середнє арифметичне з відповідним округленням в ту чи іншу сторону.

«Відмінно» виставляється при всебічному, глибокому, систематизованому висвітленні питання. У відповіді повинен реалізовуватися творчий підхід та вміння аналізувати, а також вміння використовувати довідникові матеріали.

«Добре» виставляється при достатньо повній та правильній відповіді на запитання. Крім цього повинно бути показано вміння використовувати довідкову літературу.

«Задовільно» виставляється при правильних відповідях на поставлене головне питання. При цьому допущені різні неprinципові погрішності та помилки.

«Незадовільно» виставляється при неправильній відповіді на поставлені питання чи в разі наявності принципових помилок у відповідях.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій, комплексні навчально-методичні матеріали, посібники, довідники, наукові та періодичні видання, комп'ютерно-інформаційні схеми, таблиці, діаграми, кінофотодокументи, аудіоматеріали, слайди.

Навчальне видання
Мокрецова Надія Яківна

РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

Навчально-методичні матеріали
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

Спеціальність – 054 «Соціологія»

Редактор С.А. Мотовілова
Коректор І.О. Бутильська
Комп'ютерний набір і верстка В.М. Іванова

**Підп. до друку 27.03. 2020 Формат 60x84/16. Гарнітура Таймс. Друк
офсетний. Обсяг: 2 ум.-друк. арк. 2,5 обл.-вид.арк. Тираж 50.**

**Виробник - редакційно-видавничий відділ Харківського національного
аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. 62483, Харківська обл., с.
«Докучаєвське-2», навчальне містечко ХНАУ, тел. 99-72-70,**

Е-таїл: office@knau.kharkov.ua

Виготовлювач – дільниця оперативного друку ХНАУ, тей. 99-77-80